

EEN NIEUW GEZICHT

De bezuinigingsronden in de jaren tachtig hadden de faculteit sociale wetenschappen een compleet nieuw gezicht gegeven. De TVC en SKG operaties hadden diepgaand effect op de organisatie van zowel het onderwijs als het onderzoek. Politicologie was gereduceerd tot basisvoorziening, maatschappijgeschiedenis was zelfstandig geworden en het voortbestaan van sociologie hing aan een zijden draadje. Bestuurskunde groeide binnen enkele jaren uit tot veruit de grootste studierichting. Nu de bezuinigingsstorm was gaan liggen likte de faculteit haar wonden en was de tijd aangebroken om orde op zaken te stellen. Toen begin jaren negentig opnieuw de studentenaantallen sterk begonnen te slinken boog de faculteit zich wederom over nieuwe initiatieven om het tij te keren.

Standbeeld Erasmus

ALS EEN FENIKS UIT DE AS HERREZEN

In 1992 bezocht de visitatiecommissie Niet-westerse Sociologie en Culturele Antropologie, onder voorzitterschap van prof. dr. A.J. Köbben, de faculteit sociale wetenschappen. In 1988 had minister Deetman de nieuwe opleiding sociologie vier jaar gegeven om zichzelf te bewijzen. Als zou blijken dat de studentenaantallen waren achtergebleven bij de verwachtingen en de onderzoeksresultaten onder de maat waren gebleven, dan zou de studie worden stopgezet. Spoedig na de hervorming van de opleiding bleek de beleidssociologische studie echter al veel studenten te trekken. Het aantal aanmeldingen lag van begin af aan ver boven de prognoses. Nadat het aantal eerstejaars in de eerste helft van de jaren tachtig telkens schommelde tussen de 80 à 90, nam de instroom eind jaren tachtig een enorme vlucht. In het jaar 1989-1990 meldden zich zelfs 211 eerstejaars. Dat liep daarna weliswaar terug, maar toch bleef de instroom tot in de eerste jaren negentig nog altijd boven de 150.

De voorlopige bevindingen van de commissie, die in september 1992 werden gepresenteerd, stemden

dan ook niet tot ontevredenheid. Volgens commissievoorzitter Köbben was de studie 'als een feniks uit de as herrezen', al wees hij nog wel op een aantal kwesties die de faculteit moest verbeteren, waaronder de schriftelijke en mondelinge vaardigheden van de studenten, de saaie hoorcolleges, het rendement van de studie en de koppeling tussen opleiding en arbeidsmarkt.¹ Het definitieve rapport van de visitatiecommissie verscheen in juli 1993. Het oordeel was – wederom afgezien van enkele kanttekeningen – uitgesproken positief.

De tekenen waren dus gunstig, maar de faculteit was nog altijd in afwachting van de uitspraak van de minister dat de opleiding levensvatbaar was. Dat verlossende woord volgde uiteindelijk in 1995. De sociologen konden opgelucht ademhalen, al achtte het ministerie van Onderwijs het nog wel noodzakelijk dat enkele ingrijpende maatregelen zouden worden doorgevoerd, zoals een vernieuwing van het curriculum en de bijbehorende reorganisatie van de vakgroep. In 1995 wijzigde de faculteit het programma op enkele punten. Zo werden de basisvakken be-

leidssociologie, algemene sociologie en methoden en technieken verlengd tot in het tweede jaar en werden de vier zogenoemde illustratiegebieden vervangen door tien verdiepingmodules, waar studenten er zes uit moesten kiezen.²

DE GROEI VAN BESTUURSKUNDE

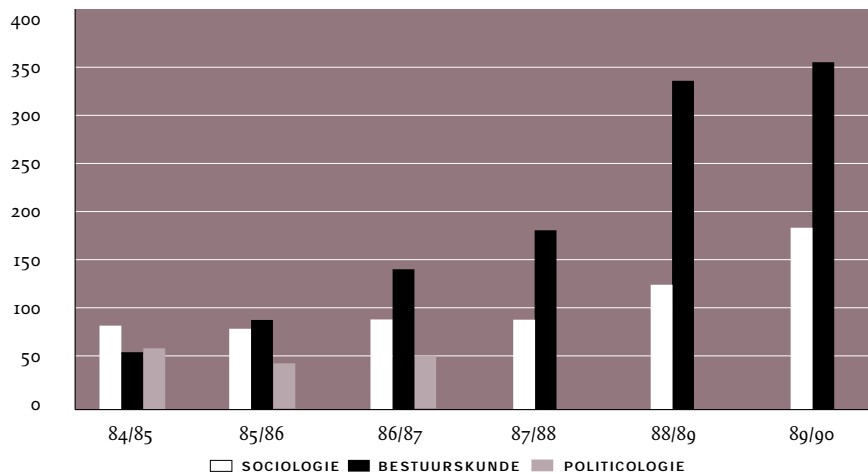
Net als sociologie beleefde bestuurskunde rond 1990 zijn hoogtijdagen. In 1985, het tweede jaar van zijn bestaan, trok bestuurskunde al meer eerstejaars dan sociologie en politicologie. Bestuurskunde zou deze koppositie nooit meer afstaan en bereikte in het collegejaar 1989-1990 een absoluut hoogtepunt met 353 eerstejaars studenten.

De stijgende studentenaantallen voor de studierichtingen sociologie en bestuurskunde waren verheugend maar leverden ook problemen op. In de eerste plaats dreigde bij bestuurskunde massaliteit en anonimiteit in de propedeuse. Om dit binnen de perken te houden stelde de vakgroep werkcolleges in. Een

tweede probleem was dat bestuurskunde zo hard groeide dat vacatures niet snel genoeg konden worden opgevuld.³

Het aantrekken van nieuw wetenschappelijk personeel verliep echter zeer moeizaam, ook al omdat er nog niet veel gekwalificeerde bestuurskundigen waren. En dat terwijl er geld genoeg leek te zijn. In 1989 had de faculteit een begrotingsoverschot van een anderhalf miljoen gulden, in 1991 was dat nog altijd een half miljoen gulden.⁴ Dat overschot werd primair veroorzaakt door de spectaculair groeiende studenteninstroom, maar was ook het gevolg van het voorzichtige beleid van de vakgroep bestuurskunde. Om te voorkomen dat de enorme belangstelling voor bestuurskunde de opbouw van de opleiding in de weg zou staan en de kwaliteit van het onderzoek aan zou tasten, hield het vakgroepbestuur de hand op de knip. Onder meer door een maximum van vier AIO's per hoogleraar in te stellen. Bovendien wierp de samenwerking met Leiden zijn

EERSTEJAARS FSW 1984-1990

vruchten af, in die zin dat medewerkers die in beide plaatsen doceerden voor twee dezelfde colleges maar één voorbereiding nodig hadden. Dat maakte tijd vrij voor onderzoeksactiviteiten.⁵ Toch werd de onderwijslast voor de zittende docenten pas kleiner nadat begin jaren negentig de studenteninstroom afnam en de vacatures voor docenten bestuurskunde alsnog in hoog tempo werden opgevuld.⁶ Ondanks de personeelsproblemen werd de opleiding in Rotterdam na visitatie in 1991 positief beoordeeld. Dat was mede te danken aan het curriculum en het onderzoekprogramma dat de vakgroep had opgesteld rond de thema's 'grondslagen en theorie van de bestuurskunde', 'departementen van algemeen bestuur' en 'complexe netwerken' en 'informatisering in het openbaar bestuur'.

INSTITUTIONALISERING EN INTERNATIONALE ERKENNING

De groei van bestuurskunde is niet alleen af te meten aan de toename van studentenaantallen, maar ook aan de processen van institutionalisering en internationalisering die de ontwikkeling van het vak in de jaren tachtig en negentig kenmerkten. De samenwerking met Leiden heeft hierin een grote rol gespeeld. Door de gezamenlijke opzet van beide opleidingen stond bestuurskunde wat omvang betreft direct op de kaart. De lijnen tussen beide vakgroepbesturen waren kort, vooral toen in 1987 Uri Rosenthal de overstap van de Erasmus Universiteit naar de Rijksuniversiteit Leiden maakte en Roel in 't Veld roerganger werd in Rotterdam.

Uit de samenwerking kwamen vruchtbare en fundamentele initiatieven voort waardoor bestuurskunde verankerd raakte, zowel in het onderwijs als in het onderzoek. Zo namen de vakgroepen het voortouw bij de oprichting van de postdoctorale opleiding Master of Public Administration (MPA). De tweejari-

ge opleiding, gericht op aankomende topambtenaren in de publieke sector met enkele jaren werkervaring, ging in 1989 van start met 22 cursisten. De organisatie van de postdoctorale opleiding werd ondergebracht bij de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB), die datzelfde jaar werd opgericht door de vakgroepen in Leiden en Rotterdam. In 1995 werd de stichting NSOB in het leven geroepen, waarin ook de Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam, de Technische Universiteit Delft en de Universiteit van Tilburg participeerden. Sinds enkele jaren verricht de NSOB ook (toegepast) onderzoek, meestal op verzoek van publieke organisaties.

Bestuurskunde was van begin af aan ook internationaal georiënteerd. Eén jaar na oprichting, in 1985, kwam al een groep van twintig Amerikaanse studenten over, afkomstig van de School of Public and Environmental Affairs (SPEA) van de Indiana University, Bloomington, voor de periode van drie maanden. Twee jaar later vertrokken de eerste studenten vanuit Nederland naar Bloomington.⁷ Het vormde de basis voor vele internationale uitwisselingsprojecten, eerst vooral met de Verenigde Staten maar later ook binnen Europa. Zo nam de gezamenlijke opleiding van Leiden en Rotterdam – samen met de KU Leuven, de Hochschule Speyer, de London School of Economics en de Oxford University – deel in het in 1990 ontwikkelde 'European Masters in Public Administration Programme' (EMPA). In dit programma, dat was samengesteld voor doctoraalstudenten en afgestudeerden, stond de vergelijking van de publieke sector, het overheidsbeleid en –management van verschillende Europese landen centraal.⁸ Naast studenten verwisselden bovendien steeds meer stafleden hun werkplek in Rotterdam (of Leiden) voor een tijdelijk onderkomen aan een universiteit elders in Europa of Amerika. Overigens

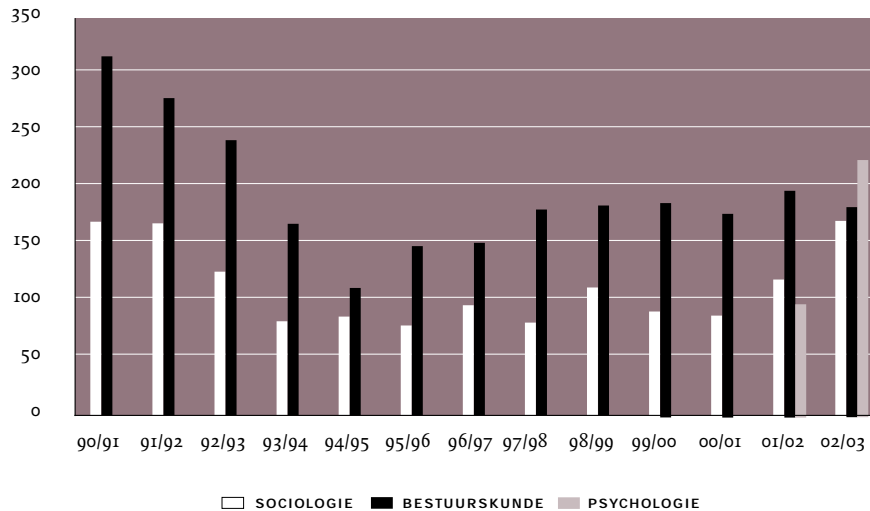
nam de NSOB het buitenlands beleid over: in de postdoctorale opleiding was een verblijf van zes weken in de Verenigde Staten opgenomen.

Dergelijke uitwisselingsprojecten zorgden ervoor dat het vak bestuurskunde internationaal verstevigd werd en dat de Rotterdamse opleiding een steeds grotere naamsbekendheid kreeg. De consequente internationale oriëntatie mondde uiteindelijk uit in een accreditatie door de Amerikaanse National Association of Schools of Public Affairs and Administration (NASPAA) in 2000, twee jaar later gevolgd door de accreditatie door de European Association of Public Affairs Accreditation (EAPAA). Beide organisaties beoordeelden het onderzoek positief tot zeer positief.

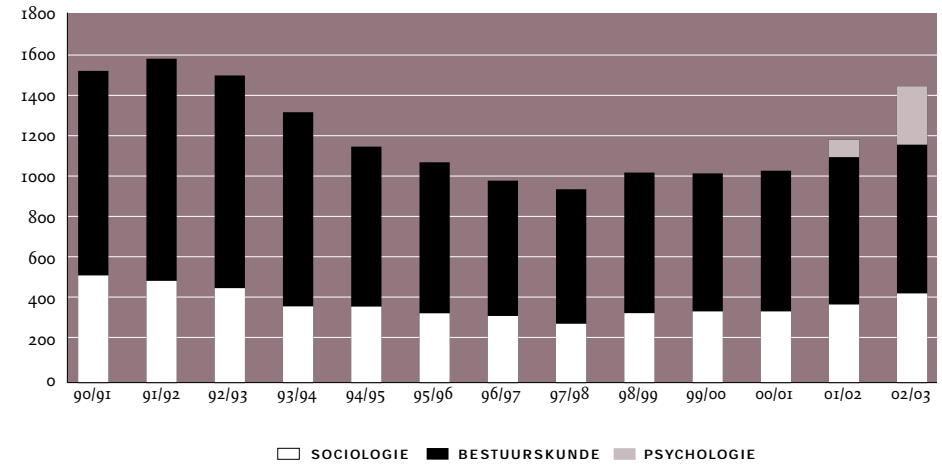
VERSCHRALING

Na de spectaculaire groei in de tweede helft van de jaren tachtig en de luxeproblemen die zich daarbij voordeden, sloeg de jubelstemming in de eerste helft van de jaren negentig snel weer om. De uitvloeisels van de SKG-operatie waren eigenlijk nog maar net verwerkt en een nieuwe reorganisatieronde diende zich aan. Na de piek van 1989-1990 daalde de instroom in een paar jaar tijd dramatisch. Dat gold voor beide studierichtingen. Meldden zich in 1989 nog 211 eerstejaars sociologen, in 1992 waren dat er 126, in 1995 slechts 71, een laagterecord sinds 1973. Bestuurskunde zakte van 353 eerstejaars in 1989 naar 243 in 1992 tot 109 in 1994. Een voor de hand liggend gevolg was dat het aantal ingeschrevenen aan de faculteit in de loop van de jaren negentig eveneens afnam. De terugval was groot: van 1640 in 1992 tot 921 in 1997, waarna het aantal zich rond de 975 stabiliseerde.

EERSTEJAARS FSW 1990-2003

INGESCHREVENEN FSW 1990-2003

De geschiedenis van reorganisatie herhaalde zich. De vakgroep sociologie moest met een miljoen minder zien rond te komen en was opnieuw gedwongen te snijden in het personeelsbestand. Elf hoogleraren en universitair hoofddocenten moesten in 1996 het veld ruimen. De afname van studenten en docenten betekende een verdere verschralling van het onderzoek en onderwijs. Prof. dr. M.A. Zwanenburg, hoogleraar methoden en technieken en voorzitter van de vakgroep sociologie, leidde destijds de reorganisatie. Wat hem sterk verontrustte was het marktdenken dat van grote invloed was op de afslankingsoperaties bij sociologie: 'Je moet van universiteiten geen koekjesfabrieken maken. Je kan de inrichting van het onderwijs niet laten bepalen door wat studenten toevallig leuk vinden. De gemiddelde student die zich hier, of bij filosofie, of bij de faculteit der historische en kunstwetenschappen, aanmeldt komt hier met een andere visie dan zo snel mogelijk een zwarte Audi na het afstuderen. Het zou zonde zijn als die groep mensen van de universiteit zou verdwijnen.'⁹

Het marktdenken bepaalde voor een deel ook het faculteitsbeleid met betrekking tot het onderzoek. Om in de toekomst een bredere financieringsbasis te creëren pleitte het faculteitsbestuur voor een beleid om zo veel mogelijk tweede en derde geldstroomprojecten te verwerven. Volgens sommige medewerkers stond hiermee overigens de geloofwaardigheid

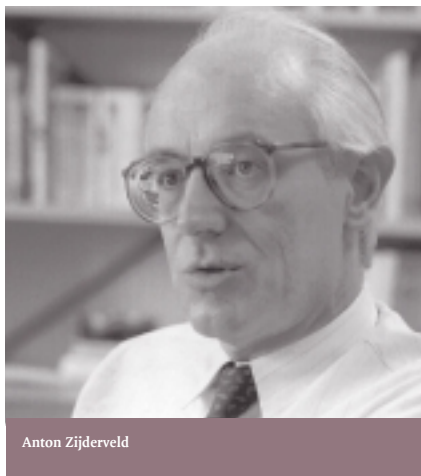

Machiel Zwanenburg

van de faculteit als wetenschappelijke instelling op het spel. Door de nadruk te leggen op contractonderzoek zou de kritische functie van de universiteit in diskrediet worden gebracht.¹⁰

LOS VAN LEIDEN

De bezuinigingen trokken niet aan bestuurskunde voorbij, al kon de krimp nog worden opgevangen via natuurlijk verloop. De vakgroep wist bovendien het tij enigszins te keren door in 1995 een avondopleiding te beginnen. Hieraan namen in het eerste jaar direct al ongeveer tachtig studenten deel. De opleiding was gebaseerd op de voltijdse opleiding maar was zo opgezet dat deze in twee jaar kon worden afgerond. Bovendien waren op grond van vooropleiding en werkervaring vrijstellingen mogelijk.¹¹ De avondopleiding was een van de laatste initiatieven van de gezamenlijke opleiding. In de loop van de jaren negentig vertoonde de samenwerking tussen Leiden en Rotterdam steeds vaker scheurtjes. De vakgroepen hadden elkaar gesteund in de opbouw

Anton Zijderfeld

van bestuurskunde, maar die fase was voorbij. Halverwege de jaren negentig leek de chemie tussen de vakgroepen voorgoed verdwenen. Dat was ook een gevolg van een wisseling van de wacht. De nieuwe generatie bestuurskundigen had geen binding met de oorsprong van de gezamenlijke opleiding. De scheiding verliep mild en geleidelijk. Zeker toen duidelijk werd dat de wereld groot genoeg bleek voor twee opleidingen en de levensvatbaarheid van beide niet in het geding kwam. In 1997 verbraken de vakgroepen officieel hun band.¹²

EEN EIGEN SMOEL

Met de reorganisatie van 1996 was de kwetsbaarheid van de faculteit sociale wetenschappen duidelijk aan het licht gekomen. Om deze kwetsbaarheid te verkleinen was het noodzakelijk dat de faculteit zich zou herprofilieren. Dat was althans de mening van de toenmalige decaan prof. dr. A.C. Zijderfeld. Dat jaar schreef hij een strategienota waarin hij zijn toekomstplannen voor de faculteit uiteenzette. Volgens Zijderfeld moest de faculteit haar positie structureel versterken door de krachten te bundelen met andere faculteiten. In de eerste plaats moesten binnen de Erasmus Universiteit de schotten worden geslecht die in de loop der jaren tussen de faculteiten waren opgetrokken, maar ook buiten de EUR waren mogelijkheden. Zo zocht de faculteit contact met de Rijksuniversiteit Leiden om na te gaan of er intensievere samenwerking mogelijk was op het gebied van sociologie en of er nieuwe initiatieven konden worden ontplooid op het gebied van psychologie. Daarnaast formuleerde de decaan een nieuw profiel voor de opleiding sociologie. Hij richtte zich op de fundamentele van het programma en nam de Rotterdamse formule in heroverweging. Zijderfeld constateerde dat andere sociologiestudies de formule in de loop der jaren grotendeels hadden overgenomen en

dat daarmee het onderscheidende karakter was verloren gegaan. 'Vroeger stond sociologie in Rotterdam bekend om de specialisatie in beleid en bestuur, maar tegenwoordig is dat niets bijzonders meer. Het wordt dus hoog tijd dat de sociale faculteit een eigen smoel krijgt.'¹³ De faculteit moest kiezen voor een aantal nieuwe onderwerpen die haar weer op de kaart zou zetten. Zijderfeld pleitte voor het thema 'grootstedelijke samenleving'. 'We zitten nota bene in een van de belangrijkste stedelijke knooppunten van Europa. Het zou zonde zijn als we daar helemaal niets mee doen. Bovendien gebeurt er al veel rondom dit thema op de universiteit. Het is alleen niet gebundeld, er is geen samenhang en dat is zonde.'¹⁴ De plannen van Zijderfeld vonden hun weerslag in het nieuwe programma sociologie dat in 1998 werd doorgevoerd. Dit programma nam overigens nog altijd de oorspronkelijke formule als basis. De opleiding was zo opgezet dat studenten eerst het verschijnsel beleid leerden analyseren vanuit een sociologisch perspectief ('science of policy') om vervolgens deze kennis te leren gebruiken om beleidsvraagstukken tot een oplossing te brengen ('science for policy'). Hierna konden studenten kiezen uit drie afstudeerrichtingen:

- 1 Arbeid en Organisatie, waarbij studenten worden voorbereid op een functie binnen het personeels-, organisatie- en advieswerk;
- 2 Sociale Vraagstukken, Onderzoek en Beleid, gericht op integratie- en uitsluitingsprocessen in de westerse samenleving en de rol van sociaal-wetenschappelijk onderzoek in de vormgeving van publieke interventies;
- 3 Grootstedelijke Vraagstukken, die de sociaal-economische en sociaal-culturele gedaanteveranderingen van steden en de wijzen waarop de het lokaal bestuur deze veranderingen probeert te beïnvloeden.

SPECIALISATIE EN PRAKTIJKGERICHT ONDERWIJS

De vakgroep bestuurskunde voerde niet zulke ingrijpende veranderingen in het studieprogramma door zoals bij sociologie. Althans niet ineens. De wijzigingen in het curriculum en onderwijsaanbod verliepen geleidelijker. Eerst werd in 1992 besloten tot een ont koppeling van de propedeuse bestuurskunde en sociologie. Vervolgens herzag de vakgroep bestuurskunde het doctoraalprogramma teneinde de keuzemogelijkheden voor studenten te vergroten en het aantal specialisatierichtingen uit te breiden.

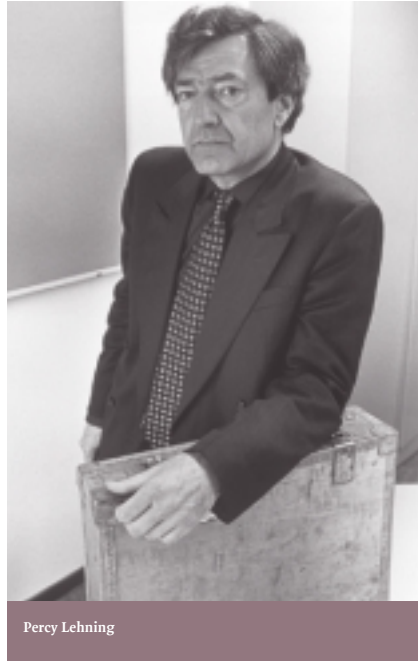
In 1993 werd een nieuw doctoraalprogramma geïntroduceerd. Er kwamen twee nieuwe afstudeerrichtingen, Milieubestuurskunde en Europese Ontwikkelingsstudies (EOS). Laatstgenoemde variant werd verzorgd in samenwerking met de faculteit der historische en kunstwetenschappen. Daarbij werden de bestaande specialisatiemogelijkheden – de economische, juridische, politicologische en sociologische varianten – vervuuld voor een systeem rond zes 'facetten' en acht 'velden'. Voortaan dienden studenten zich te specialiseren door te kiezen voor een bepaald facet (bijvoorbeeld informatisering) dat ze leren toepassen op een bepaald veld (bijvoorbeeld milieu). Facet en veld werden met elkaar in verband gebracht in zogenoemde combi-seminars. In de praktijk bleek al spoedig dat er wel heel veel studenten nodig waren om al deze combinaties te vullen. Vandaar dat met ingang van 1997 de specialisaties weer werden beperkt tot twee richtingen: Beleid en Politiek en Publiek-Private bedrijfsvoering. Met het oog op de dalende instroomcijfers wilde de vakgroep de studie concreter en aantrekkelijker maken. Dat leidde tot een nog groter accent op de toepassing van theoretische kennis in de praktijk. Dat gold niet alleen voor het curriculum maar ook voor de onderwijsmethoden. Zo rees in 1994 het idee

om in het doctoraal-1 de praktijkervaringsweken in te voeren: stages van drie weken achtereenvolgend in het openbaar bestuur, bij voorkeur op gemeentelijk niveau. Een jaar later gingen de praktijkervaringsweken van start met ongeveer 125 stageplaatsen. Een nog concreter voorbeeld van dit beleid is de invoering van de onderwijsvorm 'Academie en Atelier', naar een idee van prof. dr. F.J.H. Mertens. Zijn uitgangspunt was dat in het onderdeel 'Academie' college werd gegeven in de theoretische achtergronden op het gebied van politiek en beleid. In het 'Atelier' zou die kennis vervolgens worden gekoppeld aan actuele onderwerpen en worden omgezet in concrete vaardigheden.

Met de nieuwe onderwijsvorm wilden de Rotterdamse bestuurskundigen afrekenen met de in hun ogen verouderde gedachte, dat het onderwijs gericht zou moeten zijn op de formele organisatie van het bestuur, en het idee dat politieke ideologieën richting geven aan beleidsvorming. 'Vraagstukken worden steeds pragmatischer benaderd. Politieke ideologieën werken daarbij hoogstens als filter. We richten het onderwijs dan ook liever direct op concrete maatschappelijke vraagstukken.'¹⁵ Aldus docent Anton Hemerijck, die samen met Arthur Edwards in februari 1998 de eerste groep studenten in hun Academie en Atelier ontvingen. Aanvankelijk ging de onderwijsvorm van start binnen de variant Beleid en Politiek, met de start van de bacheloropleiding in 2002 werd Academie en Atelier opleidingsbreed doorgevoerd.¹⁶

TUSSEN CENTRAAL EN DECENTRAAL BESTUUR

Halverwege de jaren negentig kwam de vraag in hoeverre de faculteit centraal dan wel decentraal moest worden geleid opnieuw op de agenda. Sinds de start van bestuurskunde in 1984 werd hierover al discussie

Percy Lehning

gevoerd. Toen rees immers de vraag hoe beide beleidsgeoriënteerde opleidingen zich voortaan ten opzichte van elkaar moesten profileren. De kwestie in hoeverre bevoegdheden en middelen nu centraal (de faculteit) of decentraal (de vakgroepen) hoorden te liggen, was hiermee onlosmakelijk verbonden. Op aandringen van de vakgroep bestuurskunde, die in de tweede helft van de jaren tachtig sterk groeide en zodoende steeds dominantier werd, werd gekozen voor een verruiming van de zelfstandigheid van de diverse facultaire eenheden. Begin jaren negentig nam de studenteninstroom echter sterk af. Een versmalling van de vakgroep sociologie en, in mindere mate, ook van de vakgroep bestuurskunde hing in de

lucht. Om deze neerwaartse spiraal te doorbreken pleitte het bestuur, onder leiding van decaan Anton Zijdeveld, voor een intensievere samenwerking tussen beide beleidsgeoriënteerde opleidingen.

Zijdeveld stelde een commissie in die de kwestie moest onderzoeken: de Adviescommissie Revitalisering FSW, ook wel de commissie Michon genoemd. De resultaten van dit onderzoek werden eind 1994 gepresenteerd. De commissie stelde een volledige transformatie van de facultaire organisatie voor. Het advies was om de verantwoordelijkheden, bevoegdheden en financiële middelen van de vakgroepen over te hevelen naar opleidings- en onderzoeksmangers. De vakgroepen zouden vervolgens worden gereduceerd tot personele eenheden. De decaan was niet bij machte deze voorstellen eigenhandig door te voeren en moest toezien hoe de vakgroepen de suggesties van de commissie Michon naar de prullenbak verwezen.

Aan deze machtsverhouding op de faculteit kwam alsnog een einde toen in 1998 de Wet Modernisering Universitaire Bestuursstructuur (MUB) werd ingevoerd. De wet bracht drastische veranderingen teweeg in zowel universitaire als facultaire bestuursstructuren.¹⁷ De potentieel machtige faculteitsraad verloor een belangrijk deel van haar bevoegdheden aan het faculteitsbestuur en veranderde in een medezeggenschapsorgaan. De decaan, die voortaan beschikte over het budgetrecht, werd het 'eenhoofdige' bestuur van de faculteit. Vandaar dat het College van Bestuur, niet meer gehinderd door faculteitsraden, op zoek ging naar ervaren, krachtige bestuurders. Voor het decanaat van de sociale faculteit werd prof. dr. P.B. Lehning benaderd. Lehning was al twee eerdere periodes decaan geweest. Na enig aandringen aanvaardde hij zijn derde termijn en werd hij per 1 januari 1998 de eerste decaan van de faculteit sociale wetenschappen onder de nieuwe wetgeving.

Met de invoering van de MUB werd de samenwerking tussen de verschillende facultaire partijen wederom op de agenda geplaatst. De faculteit wilde voorgoed een einde maken aan de federatieve structuur met alle 'verkokerde elementen van dien'.¹⁸ In plaats daarvan moest voortaan worden uitgegaan van een vraag- en aanbodstructuur. De vraagzijde werd gevormd door de opleidingen en onderzoeksprogramma's, die onder leiding kwamen te staan van respectievelijk een onderwijs- en onderzoeksdirecteur.¹⁹ De aanbodzijde werd vertegenwoordigd door de zogenoemde capaciteitsgroepen, waarin alle medewerkers werden ondergebracht.

De overgang vergde tijd. Om de continuïteit van de facultaire bedrijfsvoering te waarborgen werd een serie noodmaatregelen getroffen. Zo werden in april 1998 de oude vakgroepsbesturen verzocht om voorlopig als decentrale managementteams voor de opleidingen op te treden. In feite betekende deze maatregel een herstel van de oude verhoudingen. De bestuurlijke situatie bleef gedurende de jaren 1998 en 1999 diffuus. In 2000 werd uiteindelijk opgeroepen tot een herbezinning van de organisatie onder de MUB. Vooral het vraag-aanbodmodel bleek voor de sociale faculteit, een kleine organisatie met meerdere wetenschapsgebieden, tot grote beheersmatige en bestuurlijke nadelen te leiden. De fragmentatie als gevolg van de indeling in capaciteitsgroepen droeg hier alleen maar aan bij. Onder druk van dreigende financiële problemen werd een tweede ontwerp gemaakt. De decentrale managementteams kregen, weliswaar onder een min of meer strakke facultaire regie, coördinerende bevoegdheden op het gebied van onderwijs, onderzoek en beheer. Zo werd uiteindelijk een middenweg gevonden tussen de oude (decentrale) en nieuwe (centrale) organisatievormen gevonden.

DE ROTTERDAMSE FORMULE VOOR PSYCHOLOGIE

In 1996 sprak Anton Zijderfeld in zijn toekomststrategie al van een mogelijke uitbreiding met psychologie. Hij had hierover zelfs verkennende gesprekken gevoerd met de zusterfaculteit in Leiden, waar toen prof. dr. R. Diekstra decaan was. Dat leverde niets op, maar de opleiding zou er uiteindelijk toch komen, al duurde dat tot 2001. Toen besloot de minister van Onderwijs Loek Hermans namelijk tot liberalisering in het beleid voor het onderwijsaanbod in het hoger onderwijs. Dat hield in dat de adviescommissie onderwijsaanbod (aco) de plannen van universiteiten voor nieuwe opleidingen niet langer mocht afkeuren omdat de studie al bestond maar enkel mocht beoordelen op de kwaliteit ervan. De Erasmus Universiteit kreeg toestemming twee nieuwe opleidingen te beginnen: criminologie, verzorgd door de juridische faculteit en psychologie, onder de hoede van de sociale faculteit.

Henk Schmidt

In het najaar van 2000 had de sociale faculteit prof. dr. H.G. Schmidt, tot dan toe hoogleraar onderwijspsychologie aan de Universiteit Maastricht, benoemd tot bouwdecaan van de opleiding psychologie. Hem werd de taak gesteld om aan de diverse faculteiten op de Erasmus Universiteit aanwezige kennis op het gebied van psychologie te bundelen. De opleiding werd ondergebracht in het 'Instituut voor Psychologie', een zelfstandige organisatorische eenheid binnen de faculteit sociale wetenschappen. Met de nieuwe studie psychologie – opgezet volgens het bachelor-mastermodel – wilde Schmidt zich nadrukkelijk onderscheiden van de al bestaande opleidingen elders in het land. Zo moest de nieuwe studie zich richten op de toegepaste psychologie. Hij werkte een studieprogramma uit met toepassingsvarianten op het gebied van de arbeids- en organisatiepsychologie, onderwijs- en ontwikkelingspsychologie en de klinische en gezondheidspsychologie. De varianten stonden dus in het verlengde van de arbeidssituatie, dat wil zeggen op de specifieke problemen waarop mensen binnen een organisatie stuiten. De achterliggende gedachte hierbij was dat de in Rotterdam afgestudeerde psychologen vaker werk zouden vinden in bedrijven en organisaties dan in de geestelijke gezondheidszorg.

PROBLEMGESTUURD ONDERWIJS

Een ander belangrijk onderscheid was het onderwijsmodel waarmee de opleiding werd ingericht. Dat betrof het probleemgestuurd onderwijs (pgo), gebaseerd op een zevensprong:

- 1 het formuleren van het probleem en de begrippen die verheldering verdienen;
- 2 het formuleren van een concrete probleemstelling;
- 3 brainstormen;
- 4 het analyseren van de probleemstelling;

- 5 het formuleren van leerdoelen;
- 6 de fase van zelfstudie;
- 7 het evalueren van het project.

Schmidt was hiermee bekend vanuit zijn Maasrichtse jaren, waar het probleemgestuurd onderwijs gemeengoed was. De kracht van pgo is volgens Schmidt dat het initiatief bij studenten komt te liggen, waardoor zij veel actiever en gemotiveerder werken. Schmidt: 'Problemen vormen het startpunt van het leerproces. Studenten pakken een vraag op, op basis van common sense en voorkennis. Wij willen gebruik maken van die soort interesse, die mensen als het ware natuurlijk hebben wanneer ze over zo'n probleem spreken. We beginnen altijd met wat studenten zelf denken, dus met hun eigen ideeën. Daarna ga je die ideeën testen met wat er in de literatuur over geschreven staat. Wij weten dat dit leidt tot meer diepgang en dus tot minder oppervlakkig studeren.'²⁰

Een studiejaar werd ingedeeld in acht blokken van vijf weken. Per blok werd één onderwerp behandeld. De studenten werden verdeeld in kleine onderwijsgroepen die verplicht werden twee keer per week bijeen te komen om onder begeleiding van een tutor de stof te bespreken. Ook de twee uur practica per week werd verplicht gesteld. De wekelijkse twee uur hoorcollege daarentegen was optioneel. Schmidt was ervan overtuigd dat hoorcolleges ineffectief zijn als middel om kennis over te dragen en gaf aan dat studenten er beter aan zouden doen een boek te lezen aangezien zij daarbij hun eigen tempo kunnen bepalen.

In september 2001 ging de studie van start. Ongeveer vijftig studenten werden verwacht, maar er meldden er zich honderd aan. De verbazing bij de oprichters was groot. De werving was immers zeer bescheiden geweest en daarbij was meer concurrentie verwacht van de al bestaande studies in bijvoorbeeld Leiden, Utrecht en Tilburg. Het jaar erop zou

wel een wervingsoffensief worden ingezet. Om te voorkomen dat het aantal aanmeldingen te hoog zou uitvallen vroeg Schmidt in december 2001 al om een numerus fixus in te stellen. Het risico dat de kersverse opleiding het organisatorisch niet zou kunnen bolwerken achtte hij te groot.

NOTEN

- 1 'Hoorcolleges te saai en rendement te laag. Sociologen halen opgelucht adem', in: *Quod Novum* 16 september 1992.
- 2 *Jaarverslag Erasmus Universiteit Rotterdam* 1995, p. 15-16.
- 3 'Een universiteit in bedrijf', *Jaarverslag Erasmus Universiteit Rotterdam* 1990, p. 43.
- 4 Zie: 'Ook in de toekomst overschot op begroting. Faculteit houdt bijna anderhalf miljoen over', in: *Quod Novum* 27 september 1989 en: 'In 't Veld wil snelle oplossing. Overschot van half miljoen door personeelstekort bestuurskunde', in: *Quod Novum* 18 september 1991.
- 5 Gesprek met A.B. Ringeling, 11 augustus 2003.
- 6 'Een universiteit in bedrijf', *Jaarverslag Erasmus Universiteit Rotterdam* 1991, p. 23.
- 7 Gesprek met A.B. Ringeling, 11 augustus 2003.
- 8 'Een universiteit in bedrijf', *Jaarverslag Erasmus Universiteit Rotterdam* 1991, p. 21.
- 9 'Sociologie gaat gebukt onder reorganisatie. Het wetenschappelijk gehalte staat onder druk', in: *Quod Novum* 3 april 1996.
- 10 Ibidem.
- 11 *Jaarverslag Erasmus Universiteit* 1995, p. 15.
- 12 Gesprek met P. 't Hart, 22 augustus 2003.
- 13 'Decaan Anton Zijderfeld: 'Hoog tijd dat sociale faculteit een eigen smoel krijgt'', in: *Quod Novum* 13 november 1996.
- 14 Ibidem.
- 15 'Vakgroep bestuurskunde start nieuwe vorm van onderwijs. De schaar in Beleid & Politiek', in *Erasmus Magazine* 26 maart 1998.
- 16 Gesprek met A.B. Ringeling, 11 augustus 2003.
- 17 Zie ook: Kim Prudon, *Van WUB tot MUB* (Rotterdam 1998).
- 18 De voorstellen van de faculteit werden gepresenteerd in een beleidsplan van oktober 1997, in feite nog voor de invoering van de MUB.
- 19 Met de invoering van de MUB traden de eerste onderwijsdirecteur en onderzoeksdirecteur aan, respectievelijk dr. A. Cachet en mw. prof. dr. J. van Doorne-Huiskes.
- 20 'Nieuwe opleiding psychologie heeft probleemgestuurd onderwijs hoog in het vaandel. Heb je al gehoord van de zevensprong?', in: *Erasmagazine* 31 januari 2002, p. 16.